

S z ö v e g é r t é s I .

„dátum”

9. évfolyam

Hasznos tudnivalók!

1. 45 perc áll a rendelkezésedre!
2. Tollal dolgozz!
3. Nyugodtan dolgozz a szövegben!
4. Helyesírásra ügyelj, mert figyelembe vesszük!
5. Ügyelj a külalakra, a szépíráásra!

Tanuló neve:.....

Évfolyam, osztály:.....

Iskola:.....

Elért pontszám:.....

Nagyon jó munkát kívánunk!

I. A dohányzás veszélyei

A dohányzás elsősorban az érrendszerre fejt ki károsító hatását azáltal, hogy közben és közvetlenül utána a hajszálerekben lassúbbá válik a véráramlás. A nikotin ugyanis szűkíti az ereket. Emellett emeli a vér szabad zsírsavszintjét. A nikotin és a magasabb zsírsavszint fokozza a vérlemezkék összecsapódási képességét. Napjainkban is folyik a vita, hogy az érlemeszesedés elősegítő hatásáért tulajdonképpen a nikotin vagy a szén-monoxid felelős-e. A kutatók zöme a szén-monoxidot okolja. A legújabb angol kísérletek szerint a filteres cigaretta a dohányban lévő kátrány mennyiségét 40%-kal, a nikotinmennyiséget 35%-kal csökkenti. Ugyanakkor a bejutott szénmonoxid 28%-kal növekedik, mert a filteres cigaretta füstje kevésbé keveredik a levegővel. A cukorbetegék érszövődményeinek kifejlődését a nikotin elősegítheti. A nikotin emeli a vércukorszintet, így a cukorbetegék számára a dohányzás különösen veszélyes.

Kézzelfogható tünet viszont a pulzusszám emelkedése, s a fejfájás, amely a szén-monoxid hatása. A füstben levő ingeranyagok károsítják a nyálkahártyát, idült hörghurutot eredményeznek, a nitrogén-oxidok hátráltatják a fehérjeszintézist, károsítják az enzimháztartást, s fékezhetik a test növekedését (fiatalkori dohányzás). Bebizonyították rákkeltő hatását is, elsősorban a tüdő- és a gégerák létrejöttében van szerepe. A beszívott dohányfüst a gyomorba kerül, fokozza annak savtermelését.

Minthogy emeli a vérnyomást – főleg fiatal korban -, stabilizálja a magas vérnyomást. Serdülő lányoknál gyakran megzavarja a menstruációs ciklust, s elsősorban az arra érzékeny egyéneknél idegességet, feszültséget, álmatlanságot okoz.

Felismerték, hogy a cigarettázás és fogamzásgátló tabletta szedése fokozza egymás káros hatásait. A terhesség alatt mind az anyai, mind a magzati szervezet fokozottan károsodhat. Gyakori lepényi rendellenesség (szívhibák, nyúlajak, farkastorok) és a koraszülés. Hazai és külföldi kutatók szerint a koraszülés kétszer gyakoribb a dohányzó nőknél, az újszülött súlya pedig napi 10 cigaretta esetén 200 grammal, 20 cigaretta esetén kb. 400 grammal lesz kisebb.

„A cigaretta miniatűr máglya, amelyen a dohányos apránként elégeti magát, sőt a környezetét is perzseli.” Ez a Tobiasch-tól származó mondás a dohányosok lassú önpusztítását példázza. De ez csak egy példa. Ma már ugyanis azt is tudjuk, hogy a szív- és érrendszeri halálok többségéért a dohányzás a felelős. Már 1964-ben kimutatták az Egyesült Államokban, hogy a szívkoszorúér-megbetegedések 70%-kal gyakoribbak a dohányosok körében. Magyarországon minden második ember szív- és érrendszeri betegségben hal meg, minden tizedik pedig szívinfarktuszban. Ebben döntő szerepe van a csaknem 4 millió dohányzónak. A veszély egyenes arányban nő az elszívott cigaretták mennyiségével.

(Bágyoni Attila: Szenvedélyek rabságában. Medicina Kiadó, Budapest, 1982)

1. Az állításokba hiba csúszott. Húzd alá a téves tényt, és írd fölé a helyeset!

A dohányzás elsősorban az idegrendszerre fejt ki károsító hatását.

A dohányzás csökkenti a vérnyomást.

A pulzusszám emelkedését a nikotin okozza.

A dohányzás a serdülőkorú egyéneknél csökkenti az idegességet.

Elsősorban a gyomor- és tüdőrák létrejöttében van szerepe.

10 pont

2. Fogalmazd meg az alábbi állítások következményét!

A nikotin szűkíti az ereket.

Következmény: _____

A filteres cigaretta csökkenti a szervezetbe jutott nikotinmennyiséget.

Következmény: _____

A beszívott dohányfüst a gyomorba kerül.

Következmény: _____

4 pont

3. Keresd ki a szövegből, milyen káros következményei vannak a dohányzásnak serdülőkorban!

_____

5 pont

4. Keretezd be, milyen káros hatásokkal kell számolnia a terhesség és a szülés során annak a nőnek, aki dohányzik!

lepényi rendellenesség,	koraszülés,
farkasszem,	nyúltorok,
nagy születési súly,	szívrendellenesség,
lúdtalp,	hurutos betegségek

3 pont

5. Húzd alá a szövegben, hogy nitrogén-oxidok, hogyan károsítják a szervezetet!

4 pont

6. Magyarázd meg a következő szavakat!

filter: _____

miniatűr: _____

stabilizál: _____

zöme: _____

4 pont

**7. Számold ki,
napi 5 cigaretta esetén hány dekagrammal lesz kevesebb a megszületendő
baba súlya! .....,**

napi 30 cigaretta esetén pedig .....dekagrammal!

2 pont

8. Mit jelent a passzív dohányzás kifejezés?

_____
_____ **2 pont**

Tudod-e, milyen törvény védi 2001 óta a nemdohányzókat? Írj két konkrét példát!

_____
_____ **2 pont**

Elérhető: 36 pont

II. Színezők

Kiskorodban biztos te is szeretted a színezőket, amikben a vonalakkal körberajzolt formákat tetszés szerint satírozhatod különböző színűre. Gondoltad volna, hogy sokáig pontosan így állítottak elő színes képeket is?

A középkor hajnalán már sokszorosítottak szentképeket és kártyákat, amelyeket kézzel kellett kiszínezni (ezeket fametszeteknek hívták, mert fából faragott formával nyomtatták, hasonlóan a mai pecsétnyomókhoz). Később, amikor Johannes Gutenberg nyomán megindult a könyvnyomtatás, a kézzel írt és

másolt kódexek csodálatos, művészi kezdőbetűit, az iniciálékat egyesével festették ki, mert a nyomdák csak fekete-fehér könyveket tudtak nagy számban előállítani. Majdnem négyszáz évet kellett várni, hogy jó minőségű színes nyomdatermékek készüljenek. Bár a színes sokszorosító eljárásokat az 1800-as évek elején fedezték fel, csak a huszadik század első évtizedében, a korszerű nyomdatechnikai gépek kifejlesztésével vált mindez lehetővé – és azonnal meg is kezdődött a színes könyvek és színes újságok, magazinok kora.

Pontosan ugyanez játszódott le a fényképek, a film, a televízió, a számítógépek és a mobiltelefonok esetében is. A kép rögzítése, sokszorosítása, továbbítása, megjelenítése először csak fekete-fehérben sikerült, ám mindig azonnal tovább kutatták a bonyolultabb, színes megoldásokat. Viszonylag gyorsan születtek ígéretes találmányok, de az olcsó és tömeges eljárások kidolgozása sokszor évtizedekig tartott.

A fotográfia, a fényképezés története például az 1820-as évek végén indult az első fekete-fehér képekkel, és közel száz évig még kézi eszközökkel, egyenként színezték ki a képeket.

Pedig már néhány évtizeddel később sikerült színes képet rögzíteni.

A tudósok sokáig azt hitték, hogy James Maxwell skót fizikus-matematikusé az első színes fotográfia 1861-ből – aztán kiderült, hogy Wilhelm Zenker német kémikusnak már 1856-ban sikerült ugyanez. A színes képek sokáig mégis ritkaságnak számítottak, s csak az 1930-as évektől, a Kodak cégnek köszönhetően érkezett el a színes fényképek aranykora.

A nyilvános, fekete-fehér filmvetítések a 19. század utolsó éveiben indulnak. Egy-két évtizedig még csak „színes hatású” filmek peregtek (elsősorban Franciaországban), aztán az Egyesült Államokban számtalan kisebb, sikeres próbálkozás után az első „egész estés” színes filmet 1937-ben mutatták be.

Na és a televízió? Az 1920-as évek végén a britek, az 1930-as évek végén az amerikaiak már sugároztak fekete-fehérben, de a színes műsorok csak több évtizeddel később indultak el és a legtöbben a hetvenes évekig még fekete-fehér készüléken nézték. Magyarországon 1972 óta sugároznak rendszeresen színes adást, az első színes magyar tévéfilmet, A koppányi aga testamentumát 1968-ban mutatták be – ekkor már létezett az első magyar gyártású színes készülék, a Colorion.

(Z. Karvalics László)

Fejtsd meg a rejtvényt! A megoldásból kiderül egy Kaffka Margit regény címe, mely szintén nagyon „színes”.(3 szó)

1.												
2.												
3.												
4.												
5.												

csaknem 24,9 millió embert dolgoztattak rabszolga módjára gyárakban, építkezéseken, farmokon és halászhajókon vagy háztartási alkalmazottként . A friss számok azt mutatják, hogy a nők és a lányok aránytalanul nagy részt képviselnek az akarataik ellenére munkára kényszerítettek között: az összes érintett 71 százaléka nő. Egyes ételeket, amelyeket eszünk, vagy ruhákat, amelyeket hordunk, kényszermunkára fogott emberek készítik – idézte a Magyar Idők az ENSZ jelentését, hangsúlyozva, hogy az effajta bűncselekmények tulajdonképpen minden országban jelen vannak. Tekintettel arra, hogy a modern kori rabszolgaság jelentős részben összefügg a migrációval, a hatékonyabb bevándorláspolitika kulcsfontosságú a kényszermunka megakadályozása és az áldozatok védelme szempontjából.

A szöveg alapján egészítsd ki az összefoglalót!

A _____-től származó adatok alapján a világon _____gyereket dolgoztatnak. Az ____ és ____ év közötti dolgozó gyerekek 50%-a _____ munkát végez. 70,9%-ukat a _____-ban foglalkoztatják, de sokan dolgoznak rabszolga módjára _____, farmokon, _____, _____, _____ is. A kényszermunka jelenségével a _____ találkozhatunk. A jelenkori rabszolgaság a _____ függ össze. A felmérések szerint a munkára kényszerítettek _____%-a nőnemű. Az felmérések adatait a _____ és a _____ tette közzé.

Elérhető: 30 pont

Összesen elérhető:

36+30+30= 96 pont